

ANTİK ESERLER IŞIĞINDA PİSİDİA'NIN DOĞAL KAYNAKLARI VE EKONOMİK DURUMU

Mustafa ARSLAN

Selçuk Üniversitesi
Yrd.Doç. Dr.
Selçuk Üniversitesi Beyşehir Ali Akkanat
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
E-posta: muarslan@selcuk.edu.tr

Özet

Pisidia, Batı Toros Dağları arasında kalan oldukça engebeli ve sarp bir bölgedir. Çok dağlık bir bölge olmasına rağmen burada bir çok ova ve göl bulunmaktadır. Pisidia'nın coğrafi unsurları burada yaşamış olan halkların geçim kaynaklarını şekillendirmişler ve çeşitlendirmişlerdir. Pisidia'nın doğal kaynakları hakkında antik eserlerde önemli bilgiler bulunmaktadır. Doğal kaynaklarının yanında bu bölgeye hakim olmak isteyen güçlere ödenen fidyeler de bize önemli bilgiler sunmaktadır.

Bu çalışmada Pers, Helenistik ve Roma dönemlerine ait bilgilerden faydalanılarak Pisidia'nın Eskiçağ'daki zenginlikleri ve ekonomik durumu ele alınmıştır. Elde edilen veriler günümüzdeki bazı üretim miktarları ile de karşılaştırılarak bölgenin o dönemlerdeki zenginliği ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Pisidia, Doğal kaynaklar, Ekonomik durum*

Alan Tanımı: Eskiçağ Tarihi (Tarih)

NATURAL SOURCES AND ECONOMIC CONDITION OF PISIDIA IN THE LIGHT OF ANCIENT WORKS

Mustafa ARSLAN

Selçuk Üniversitesi
Yrd.Doç. Dr.
Selçuk Üniversitesi Beyşehir Ali Akkanat
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
E-posta: muarslan@selcuk.edu.tr

Abstract

Pisidia is an inland region on the slopes of Western Taurus Mountains. Despite its mountainous character there are several plains and lakes in and around the region. Geographical properties of

Pisidia has shaped and diversified mainstays of the natives. Ancient authors mentioned natural sources of the region in their works. In addition to its natural sources the tributes paid to the invaders provide us important information about the economy of the region.

Economic condition and wealth of Pisidia during Persian, Hellenistic and Roman periods are discussed by making use of ancient sources. Findings obtained from the sources are compared with the current products of Pisidian cities and as a result, richness of the region is revealed.

Key Words: *Pisidia, Natural Sources, Economic condition*

JEL Code: N95

1. GİRİŞ

Pisidia, Toros Dağları'nın yükseltileri arasında yer alan dağlık bir bölgedir. Isparta ve Burdur illerinin büyük bir kısmını, Antalya'nın ise kuzeyinde kalan dağlık alanlarını kapsamaktaydı (Sevin, 2001: 151). Bu tanıma göre Pisidia denize kıyısı bulunmayan bir iç bölgedir ve batısında Caria, güneybatısında Lycia, kuzeyinde Phrygia, doğu ve güney doğusunda Lycaonia ve Isauria, güneyinde de Pamphylia bulunmaktadır (Cramer, 1832: 288). Ancak bu tanımlar bölgenin kesin sınırlarını göstermesi bakımından yetersizdir. Ancak Strabon'un Phrygia Paroreios'u Phrgia ile Pisidia arsında sınır olarak görmesi (Strabo, XII.8.14), Pisidia'nın dağlarını Pamphylia'nın üzerinde göstermesi (Strabo, XIV. 3.8) bölgenin kuzey ve güney sınırlarını açığa kavuşturmuştur. Yine Homonadlar'ın Pisidia ile sınırlarının olması (Strabo, XIV. 5.24) Pisidia'nın doğudaki sınırlarını belirginleştirmektedir. Bölgenin batı sınırlarını da burada bulunan Pisidia kentleri yardımıyla çizebilmekteyiz.

1.1. Pisidia'nın Coğrafi Yapısı

Pisidia'nın yer aldığı coğrafya genelde dağlık olmasına rağmen, bu dağların arasında yer alan boşluklar verimli ovalara ve göllere sahiptir. Bu düzlüklere ek olarak Toros Dağları'ndan doğarak Akdeniz'e akan Kestros ve Eurymedon ırmakları geçtikleri dağlık bölgelerde derin vadiler açmışlardır. Bu vadiler Akdeniz'in ılıman havasını daha kuzeye doğru taşımış ve buralarda bazı bitkilerin yetişmesine imkan sağlamıştır. Bu ırmaklardan Eurymedon'un kıyıdağ itibaren 60 stadia kadar kuzeye deniz taşımacılığına elverişli olduğunu Strabon'dan (XIV. 4.2) öğrenmekteyiz. Bu ırmakların ve diğer küçük derelerin günümüzde olduğu gibi Eskiçağ'da da orman ürünlerinden tomrukların taşınmasında kullanıldığını düşünmekteyiz. Karların eridiği bahar aylarında debisi artan dereler bu tür bir taşımacılık için son derece elverişli olmaktadır.

2. PİSİDİA’NIN DOĞAL KAYNAKLARI

2.1. Pisidia’nın Orman ve Tarım Ürünleri

Dağlık bir bölge olan Pisidia’nın en önemli doğal kaynaklarından birisini orman ürünleri oluşturmaktaydı. Bu ürünler arasında da kereste mühim bir yere sahipti. Özellikle gemi yapım malzemesi olarak kullanılan kerestelik ağaçlar Toros Dağları’nda bolca yetişmekteydi.

Denize kıyısı olmamasına rağmen Pisidialılar gemi yapımı konusunda bilgili bir halktı. Çünkü Kserkses çıkacağı Yunanistan seferi için kendisine dost olan bazı bölgelere gemi yapımı görevi vermiştir. Bu bölgeler arasında Pisidia da bulunmaktadır (diyotorus, XI. 2.1). Pisidialılar geçim kaynağı olarak korsanlığı benimsediklerinden (Strabo, XII. 7.3) deniz ile bağlantıları bu yolla olmaktadır. Büyük İskender zamanında Phaselisliler’e sorun çıkaran Pisidialıların kalesinin alınması (Arrianos, I.24) onların etki alanının sadece dağlık bölgelerde sınırlı kalmayıp denize de açıldıklarının bir göstergesidir. Bu bilgi Pisidialıların gemi yapımı konusunda sadece hammadde üreticisi olmadıkları aynı zamanda da deniz taşıtları yapımı konusunda da uzman olduklarını göstermektedir.

Orman ürünlerinden olan styrax (günlük ağacı) Pisidia’da bolca yetişmekteydi. En iyi styraxların geldiği bölgeler arasında Pisidia’nın da bulunduğunu Pliny’den bilmekteyiz (Pliny, NH. XII. LV). Pisidia’nın da en önemli styrax üretim yerlerinden birisi Selge idi (Strabo, 12.7.3). Bu ağaç şehrin sikkelerinde bile yer bulduğuna göre (<http://www.asiaminorcoins.com>) ekonomik değeri oldukça yüksek olmalıydı. Styrax ağacının yanı sıra Selge’de yetiştirilen süsenlerin kökünden elde edilen merhemler (Strabon, 12.7.3) tıbbi ihtiyaçlar çerçevesinde tüketilmekteydi.

Selge’de yetiştirilen styrax ve süsenin dışında derin vadilerden içeriye sokulan ılıman Akdeniz İklimi sayesinde zeytin ağaçları bu bölgede de yaşam alanı bulmuştur. Zeytine ilaveten üzüm bağları da (Strabon, 12.7.3) Selge’nin ekonomisine katkı sağlamaktaydı.

Pisidia’nın üzümleriyle ve şarabıyla ünlü bir diğer kenti de Amblada’dır. Strabon’un zamanında Amblada tıbbi amaçlarla kullanılan ve bununla ünlenmiş bir şarap üretmekteydi (Strabon, 12.7.2). Selge ve Amblada’da yetiştirilen üzümler ve bundan elde edilen şaraplar Pisidia’nın bu ürün için ne denli uygun olduğunu göstermektedir. Hatta Pisidia’ya yakın bir yerde bulunan Catacecaumene’de üretilen şaraplar tıbbi amaçların yanında zevk için de tüketilmekteydi (Strabon, 14.1.5). Pisidia’daki üzüm yetiştiriciliği ve şarapçılığın sadece Selge ve Amblada ile sınırlı olmadığı kanaatindeyiz. Zira günümüzde de Göller Yöresi ve çevresinde üzüm bol miktarda yetiştirilmekte ancak bunlar şarap

üretiminde değil sofralık tüketimde ve pekmez üretiminde kullanılmaktadır. Buna karşın Antik eserler sadece bu yerler hakkında bilgi verdiği için bilgilerimiz bu yerler ile sınırlıdır. Günümüzde de bölgede Üzümdere-İbradı, Üzümlübel-Bucak ve Üzümlü-Beyşehir (<http://www.yerelnet.org.tr>) gibi yerleşim yerlerinin bulunması bu çeşit bir üretimin hala yaygın olduğunu göstermektedir.

Pisidia'nın bir diğer ekonomik ürünü olan "scolecium" Pisidia'da yetişen pırnal meşesinden elde edilmekteydi (Pliny, N.H. XVI.XII). Bu, pembe boya yapımında kullanılan bir üründür. Pembe boyanın hammaddesinin Pisidia'da bulunması bölgede kayıtlara geçmemiş dokuma endüstrisinin olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Yaylacılık faaliyetlerinin önemli bir geçim kaynağı olduğu Pisidia'da yetiştirilen keçilerden elde edilen kılların boyanmasında da bu madde kullanılmış olabilir.

2.2. Pisidia'da Hayvancılık

Günümüze kadar sürmüş olan yaylacılık faaliyetleri Çiçero zamanında da bölgede yapılmaktaydı, çünkü O, Pisidialıların Araplar, Phrygler ve Kilikialılar gibi dağlar ve ovalar arasında yaz ve kış mevsimlerine göre dolaştıklarından (Cicero, Div. I.42) bahsetmektedir. Strabon da Leleglerden bahsederken bunların Pisidialılar gibi göçebe olduklarını söylemiştir (Strabo, XII. 7.3). Pisidia sahip olduğu çöküntü ovaları ve bu ovalara hakim dağlık bölgeleri ile günümüzde bile konar göçer Yörük obalarının yaşamlarını sürdürdükleri bir bölgedir. Hatta bu konar göçer grupların kullandıkları dağ yolları bize eski güzergahlar hakkında da bilgiler vermektedir.

2.3. Pisidia'nın Tuz Kaynağı

İnsanlar için vazgeçilmez bir mineral olan tuz Askania Gölü'nden de elde edilmekteydi ve bu gölün çevresinde yaşayan toplulukların başka tuz kaynaklarına ihtiyaçları bulunmamaktaydı(Arrian, I.29). Böyle önemli bir minerale sahip olan bölge halkı tuz ihtiyacı için bir bedel ödemiyor ve buna çok kolay ulaşarak gündelik yaşamlarında kullanıyorlardı. Yiyeceklerini, günümüzdeki saklama ve muhafaza etme olanaklarına sahip olmadan koruyabilmeleri için tuz en fazla gereksinim duyulan maddedir. Özellikle et ve balık ürünlerinin saklanmasında en çok kullanılan madde tuzdur. Belki de Askania Gölü'nde üretilen tuz çevrede yaşayan halklara satılmak kaydıyla bölge insanına bir gelir kaynağı olmuştur.

3. PİSİDİA'NIN EKONOMİK GÜCÜ

Pisidia'nın yukarıda bahsedilen doğal kaynaklarına ek olarak bölgenin zenginliğini hakim güçlere verilen vergilerden ve yapılan ödemelerden de

öğrenebilmekteyiz. Seleukoslar ile Roma ve müttefikleri arasında yapılan Magnesia Savaşı'ndan sonra Seleukoslar Anadolu'nun batısındaki üstünlüklerini kaybetmişlerdir ve taraflar bir ateşkes antlaşması imzalamışlardır (Appian, Syrian Wars 38; Diodorus Siculus, XXIX. 10; Livius, XXXVII. 45; Polybius, XXI. 17). Bu ateşkestten sonra konsül Manlius Vulso Galatlar'a karşı bir sefer yapar. Ancak Galatlar'a karşı yapılan bu sefer Pisidia'nın yağmalanması ve talan edilmesi ile sonuçlanmıştır (Özsait, 1985: 56). Ancak Manlius Vulso'nun bu seferi sayesinde bazı Pisidia kentlerinin zenginliklerini öğrenebilme fırsatımız olmuştur.

Vulso ilk olarak İsinde üzerindeki Termessos kuşatmasının kaldırılmasını sağlayarak bu kenti düşmanlarından kurtarmış, dostluğuna karşılık olarak da Termessos'tan 50 talent gümüş fidye almıştır (Livius, XXXVIII. 15; Polybius, XXI. 35).

Daha sonra Sagalassos üzerine (Livius, XXXVIII. 15.8) giden Vulso'ya kent halkı zenginliğine ve gücüne güvenerek herhangi bir elçi göndermez. Ancak Vulso kent dışında kalan ürünleri yağmalatır ve bunları kendi tarafına taşır. Ürünlerinin yağmalandığını gören kent halkının inadı kırılır ve bir anlaşmaya varılır. Bu anlaşmaya göre Sagalassoslular Vulso'ya 50 talent ödemeyi, 20.000 medimni arpa ve bir o kadar da buğday vermeyi kabul ederler (Polybius, The Histories. XXI. 36; Livius, XXXVIII. 15.9). 50 talent vergi gümüş olarak 1293 kg ağırlığa eşittir. 20.000 medimni buğday günümüz ağırlık ölçülerine göre yaklaşık 810 ton gelmektedir, aynı ölçüde arpa ise yaklaşık olarak 650 tona eşittir (<http://www.livius.org/w/weights>)¹. Bu da demek oluyor ki Sagalassos halkının dışarıda yağmalanan ürünlerine ek olarak işgalci bir kuvvete verecek 1500 ton ürünü bulunmaktaydı. Sagalassos'dan elde edilen ganimetlerin miktarı günümüz şartlarında elde edilen ürünlerle bile kıyaslandığında hiç de azımsanacak bir rakam değildir. Çünkü Ağlasun ilçesinin 2012 yılı arpa rekoltesi 550 tondur. Buğday rekoltesi ise 7175 ton olarak gerçekleşmiştir (<http://www.burdurtarim.gov.tr/?p=1060>) Buğday ve arpa rekoltelemi Ağlasun ilçesinin tümünü kapsamaktadır. Bu ürün rekoltelemi sadece Ağlasun ilçe merkezine göre hesap ettiğimizde Sagalassos'un zenginliği biraz daha iyi anlaşılacaktır. Çünkü Vulso'nun aldığı fidye anlaşıldığına göre sadece Sagalassos'tan sağlanmıştır.

Sagalassos'tan alınan fidye şimdiye kadar araştırılmamış başka bir konuyu da ortaya çıkarmaktadır. Özellikle tahıl olarak alınan ganimetlerin taşınması başlı başına bir araştırma konusu ve muammadır. Çünkü o dönemde bu kadar büyük bir yükün rahat taşınması için elverişli bir kara yolu bulunmamaktaydı. Pisidia'daki yollar Helenistik Dönemde daha çok patika yol ağı şeklindeydi ve yük

¹ Eskiçağ'da kullanılan ağırlık ölçülerinin günümüzdeki karşılıkları için bkn: <http://www.livius.org/w/weights/weights2.html#capacity>

arabalarından ziyade hayvanlarına uygun haldeydi (Mitchell, 1995: 70). Bölgedeki en önemli yol ağı Via Sebaste'nin ise yapımına çok sonraları M.Ö 6 yılında başlanmıştır (Robinson, 1924: 436; Cronin, 1902: 109; Levick, 1965: 54). Bu kadar ganimet o dönemin taşımacılık imkanları ile nasıl ve nereye taşınmıştır? Bu olaya bakacak olursak belki de bölgede o dönemde sandığımızdan daha iyi bir yol şebekesi vardı ve bu ganimetin taşınmasına imkan vermişti. Yolların durumu kötüyse ve sadece patika halindeyse bu durumda bu ganimet daha küçük parçalara ayrılarak katır gibi yük hayvanları sayesinde taşınmış olabilir. Bu durumda, bu işte kullanılacak kadar çok yük hayvanının Sagalassos'ta bulunması yöre halkının zenginliğinin bir başka göstergesidir. Daha çok hayvan yemi olarak kullanılan arpa miktarının buğday miktarı ile eş olması yörede yapılan hayvancılık hakkında da bilgi vermektedir.

Bir Pisidia kenti olan Oroanda² (Plinius, N.H. V.27) kendilerine saldırmamaları kaydıyla Vulso'ya fidyeye veren bir kenttir. Vulso bu kentten 200 talent (5172 kg gümüş) almıştır (Livius, XXXVIII. 18.2) ve bunun tahsilatını yapması için kardeşini 4000 askerle bu kente gönderir (Livius, XXXVIII. 37.11; Polybius, The Histories XXI. 44). Oroanda'nın ödediği fidyenin Sagalassos'un ödediğinin dört katı olması, Beyşehir Gölü çevresinin o dönemde ne kadar varlıklı olduğunu göstermektedir. Vulso'nun bu fidyeyi tahsil etmek için bizzat kardeşini ve 4000 askerini göndermesi de bu çevreye yine de pek güvenmediğini göstermektedir. Zira askerleri Perga'dan bu bölgeye göndermiştir. Perga ile Beyşehir arası çok dağlık bir bölgedir ve görünen o ki tam olarak kontrol altına alınamamıştır.

Pisidia'nın güneyinde yer alan Pogle Roma döneminde oldukça önemli bir tahıl üreticisi durumundaydı. Burada yer alan tarım alanları imparatorların mülküydü. Hatta Roma'nın tahıl ihtiyacını karşılayan Mısır bile kendi tahıl üretiminin düştüğü zamanlarda buradan tahıl temin ederek İskenderiye'nin açığını kapatmaktaydı (Ramsay, 2000: 160). Bu da gösteriyor ki Sagalassos'tan alınan vergiler bu bölgenin üretimi ile kolayca karşılanabilmekteydi. Ayrıca dağlık bir bölge olarak bilinen Pisidia tahıl tarımı için oldukça elverişli alanlara sahipti ve burada yaşayan halklar da bu topraklardan en iyi biçimde yararlanmaktaydılar.

4. SONUÇ

Pisidia genel olarak üzerinde yaşadığı halklara bereket ve zenginlik sunsa da tarihin belli zamanlarında bazı olumsuzluklardan da etkilenmemiş değildir. Strabon zamanında şaraplarıyla ünlü Amblada Philostorgius zamanında yaşanan

² Oroanda'nın yeri hakkında daha geniş bilgi için bkn: Plinius: N.H. V.27; Ptolemaios: V; Arslan 2011:41; Ramsay 1885: 145; Jones 1971: 137.

yüksek sıcaklıklardan dolayı salgın hastalıklara maruz kalmış, yaşanacak bir yer olmaktan çıkmıştır (Philostorgius, V.2).

Karalis Gölü Pisidia'nın en büyük gölüdür. Sahip olduğu adalar ve balık kaynağı bu gölü çevresinde ve içindeki adalarda yaşayanlar için oldukça önemli kılmıştır. Gölün özellikle güneybatısındaki adalarda bulunan kalıntılar bunun bir göstergesidir. Çünkü bu adalardan Keltaş'ta kilise temelleri, Habibin Ada'da depo kalıntıları ve liman olarak kullanılmış olması muhtemel koylar, Helimin Adası'nda liman yerleri, Tavşanlı'da sur kalıntıları, muhtemel bir limana ait olabilecek basamaklar ve kilise kalıntıları ve son olarak da Hacıakif Adası'nda çok miktarda depo kalıntıları tespit edilmiştir (Bahar, 2008: 238). Bu adaların Bizans döneminde de iskan edildiğini John Comnenus'un bu adalara yaptığı başarısız bir seferden bilmekteyiz (Khonites, 10; Ramsay, 1960: 434 ; Cramer, 1832: 76).

Günümüzde ise aşırı avcılık ve yanlış balık aşılama faaliyetleri sonucu yeterli balık avı yapılamamaktadır. Ancak balık stoklarındaki azalma son yıllarda hissedilmeye başlanmıştır. 1970 yılından önce gölde avcılarının bir ağda 60 ton balık çıkardıkları tespit edilmiştir (Bilir, 2006: 518). Bu durumu aynı özelliklere sahip Eğirdir Gölü için de söylemek mümkündür. İçinde bulunduğumuz zaman dilimine göre Eskiçağ halkları Pisidia'da bulunan göllerden bizlerden daha fazla yararlanmaktalardı.

Antik kaynaklarda yer almamasına rağmen Toros Dağları'nın madencilik yönünden o dönemde de çok önemli bir yer olduğu yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır (Bahar ve Koçak, 2010: 21). Bu bilgi Pisidia halklarının sadece orman ürünleri ve tarım ile geçinmediğini aynı zamanda da madencilik ile uğraştıklarını göstermektedir.

KAYNAKLAR

Appian. Syrian Wars: 38,

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0230%3Atext%3DSyr.%3Achapter%3D7%3Asection%3D38>, [Erişim Tarihi 23.02.2013]

<http://www.asiaminorcoins.com/gallery/thumbnails.php?album=277> [Erişim Tarihi 10.01.2013]

<http://www.burdur-tarim.gov.tr/?p=1060> [Erişim Tarihi 12.01.2013]

<http://www.livius.org/w/weights/weights2.html#capacity> [Erişim Tarihi 10.01.2013]

<http://www.yerelnet.org.tr/koyler/index.php?sr=151&harf=Ü&l=1> [Erişim Tarihi 12.01.2013]

Arrianosos, Alexandroi Anabasis, Çev. M. Mete, İstanbul: İdea Yayınevi, 2005.

Arslan, Mustafa, Helenistik ve Roma Döneminde Yalvaç-Beyşehir-Suğla Oluğu. Konya: Eğitim Yayınevi, 2011.

Bahar, Hasan ve Koçak, Kerim. “Antik Dönemde Toroslar’daki Pb, Zn±Ag±Cu ±Sn Madenciliği”, S.Ü Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi. 2010 s: 3 c: 25

Bahar, Hasan. “Konya-Karaman Yüzey Araştırmaları 2006”, 25. Araştırma Sonuçları Toplantısı. 28 Mayıs-1 Haziran 2007. Ankara: Kültür Bakanlığı Döşim Basımevi, 235-254.

Bilir, M. Nazif. “Beyşehir’de Balıkçılık”, T.C Selçuk Üniversitesi Beyşehir Meslek Yüksekokulu I. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Sempozyumu. 2006, 517-518.

Cicero. On Divination. ed. C. D. Yonge, London: 1853.

Cramer, J. A., A Geographical and Historical Description of Asia Minor; with a Map. Oxford: Oxford University Press, 1832.

Cronin, H. S. “First Report of Journey in Pisidia, Lykaonia, and Pamphylia”, JHS. 22, 1902, 94-125.

Diodoros, Bibliotheka Historika, ed. T. E. Page (loeb), London, 1947.

Jones, A. H. M. *Cities of the Eastern Roman Provinces*. Oxford: Clarendon Pres, 1998.

Khoniates, Niketas, *Historia*. Çev. Fikret İşıltan, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995.

Levick, B. “*Two Inscriptions from Pisidian Antioch*”, *AS*. 15, 1965, 53-62.

Livius, *Ab Urbe Condita*, ed. E. T. Page (Loeb), London: 1961.

Mitchell, S, *Land Men, and Gods in Asia Minor*. New York: Clarendon Pres, 1995.

Özsait, M. *Helenistik ve Roma Devrinde Pisidia Tarihi*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1985.

Philostorgius. *The Ecclesiastical History of Philostorgius*. Çev. Edward Walford, M. A. London: Henry G. Bohn, 1855.

Plinius. *Naturalis Historia*, ed. H. R. Rackham (Loeb), London: 1947.

Polybios. *Historiae*, ed. W. R. Paton. (Loeb), London: 1960.

Ptolemaios. *Geographia*, ed. Nobbe, Lipsiae, 1845.

Ramsay, W. M. “*Notes and Inscriptions from Asia Minor*”, *The American Journal of Archaeology and of the Fine Arts*. 1 (2/3), 1885, 138-151.

Ramsay, W. M. *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. Çev: Mihri Pektaş. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1960.

Ramsay, W. M. *Tarsus*. Çev: Levent Zoroğlu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2000.

Robinson, D. M. “*A Preliminary Report on the Excavations at Pisidian Antioch and Sizma*”, *AJA*. 28 (4), 1924, 435-444.

Sevin, V. *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2001.

Strabo. Geographika, Çev: H. C. Hamilton and W. Falconer, London, 1857.